

Bryły platońskie

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Infografika
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

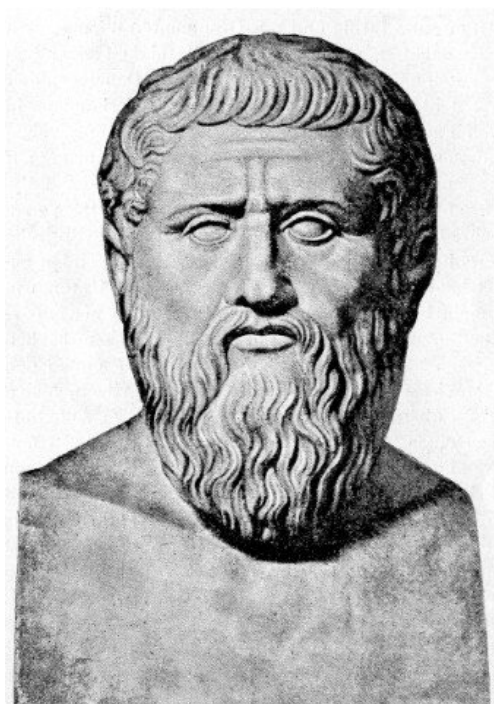
Bryły platońskie

Źródło: Christian Fregnan, dostępny w internecie: www.unsplash.com.

Niewiele osób wie, że Platon znany głównie jako grecki filozof, był też znakomitym matematykiem. Prawdopodobnie urodził się w 427 r. p.n.e. w Atenach, a zmarł w 347 r. p.n.e. Był uczniem Sokratesa przez 8 lat. Później opuścił Ateny, by po 12 latach podróży z innymi uczniami Sokratesa powrócić i założyć Akademię Ateńską w gaju Akademososa. Na bramie szkoły widniał napis: „**Kto nie zna geometrii, niech tu nie wchodzi**”.

Platon uważał, że materię tworzą idealne całości, które są figurami geometrycznymi. Najprostsza figurą jest trójkąt i to on tworzy materię. Trójkąty są także elementami ścian brył wielościanów. Z trójkątów równobocznych można utworzyć trzy bryły idealne – czworościan, ośmiościan,

dwudziestościan, zaś dwa trójkąty złożone w kwadrat utworzą ścianę sześcianu. Platon

Platon

Źródło: dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, domena publiczna.

uważał, że bryły te odpowiadają czterem żywiołom: ogniewi, powietrzu, wodzie, ziemi. Piątym wielościanem foremnym jest dwunastościan, którego ścianami są pięciokąty foremne, symbolizujący według matematyka zespolenie wszystkich elementów.

W tym materiale dowiesz się, co to są bryły platońskie.

Twoje cele

- Poznasz własności brył platońskich.
- Poznasz ich cechy i charakterystykę.
- Rozwiążesz zadania dotyczące brył platońskich.

Przeczytaj

Bryły platońskie

Bryły platońskie ([wielościany](#) foremne) to bryły, których wszystkie ściany są [przystającymi wielokątami](#) foremnymi i w których z każdego wierzchołka wychodzi tyle samo krawędzi.

Z trójkątów równobocznych złożyć można trzy bryły idealne:

- **tetraedr** (czworościan foremny),
- **oktaedr** (ośmiościan foremny),
- **ikosaedr** (dwudziestościan foremny).

Czwartą bryłę reprezentuje **heksaedr** (sześcián), którego każda ściana da się podzielić na dwa trójkąty, jest więc też zbudowany z trójkątów.

Istnieje wreszcie piąta bryła foremna - **dodekaedr**, zbudowana z 12 pięciokątów regularnych, którą Platon uznał za zespolenie całości, bryłę łączącą wszystkie elementy.

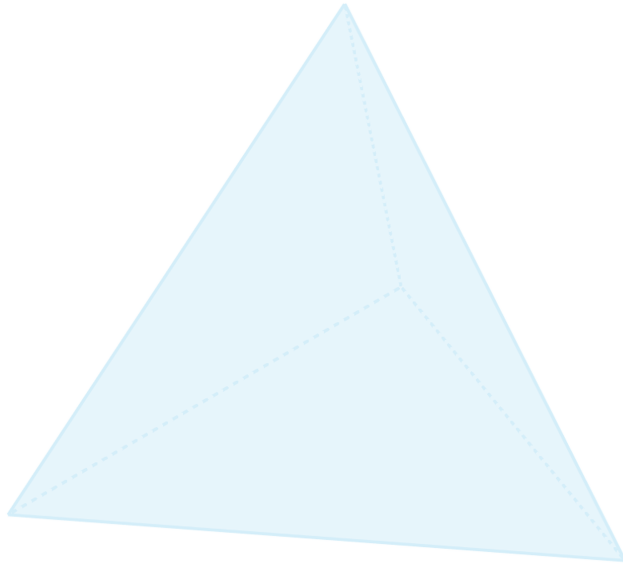
Dlaczego tylko pięć brył?

Pitagoras udowodnił, że płaszczyzna dookoła punktu może być wypełniona jednolicie tylko trzema rodzajami wielokątów foremných: trójkątami, kwadratami albo pięciokątami. Żeby powstało naroże, potrzebne są co najmniej trzy ściany a suma kątów płaskich w wierzchołku musi być mniejsza od kąta pełnego. Wszystkie ściany w przypadku brył platońskich są jednakowe. Zatem jeśli wielokąty foremne tego samego rodzaju mają utworzyć naroże, to takich kombinacji jest właśnie pięć.

Omówmy po kolei wszystkie bryły.

Czworościan foremny

Czworościan foremny to taki ostrosłup, który ma w podstawie oraz ścianach bocznych trójkąty równoboczne.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DfKmqFDm0>

Wzory:

- Wzór na pole powierzchni czworobocianu foremnego

$$P_c = a^2\sqrt{3}$$

- Wzór na objętość czworobocianu foremnego

$$V = \frac{a^3\sqrt{2}}{12}$$

- Wzór na wysokość czworobocianu foremnego:

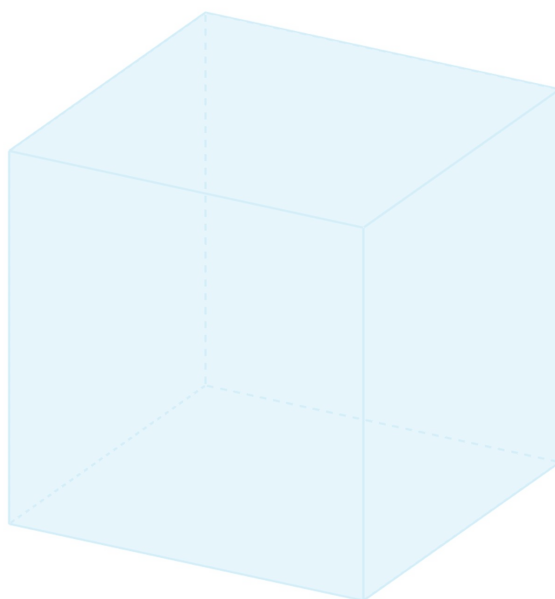
$$H = \frac{a\sqrt{6}}{3}$$

- Wzór na wysokość ściany bocznej czworobocianu foremnego

$$h = \frac{a\sqrt{3}}{2}$$

Sześcian

Sześcian to graniastosłup, który ma sześć ścian będących przystającymi kwadratami.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DfKmqFDm0>

Wzory:

- Wzór na pole powierzchni całkowitej sześcianu

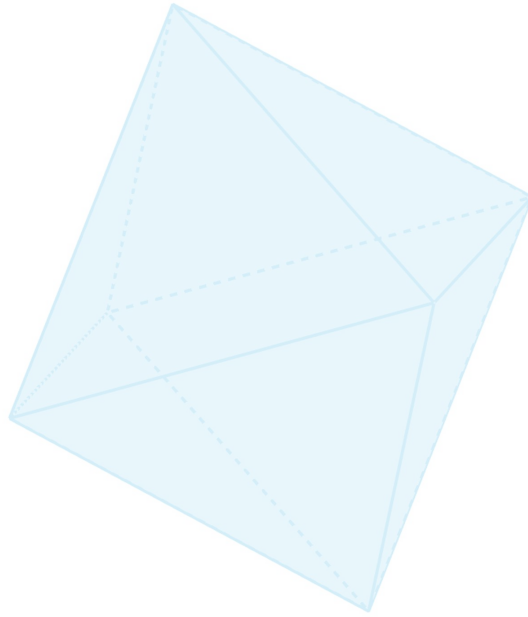
$$P_c = 6a^2$$

- Wzór na objętość sześcianu

$$V = a^3$$

Ośmiościan foremny

Ośmiościan foremny ma osiem ścian będących trójkątami równobocznymi.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DfKmqFDm0>

Wzory:

- Wzór na pole powierzchni całkowitej

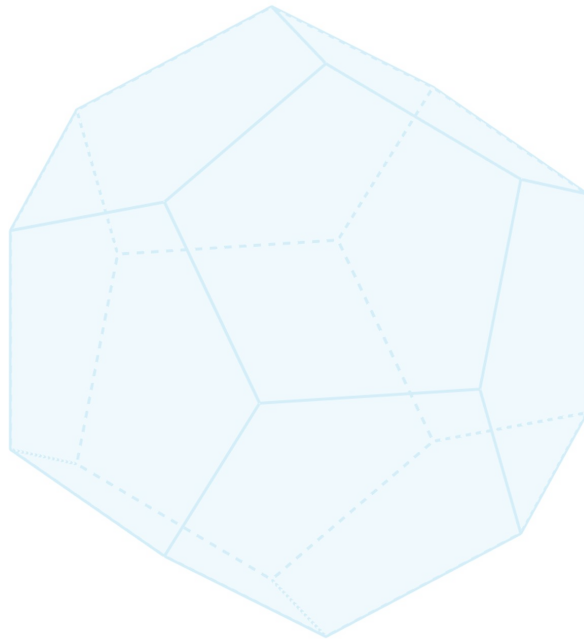
$$P_C = 2a^2\sqrt{3}$$

- Wzór na objętość

$$V = \frac{a^3\sqrt{2}}{3}$$

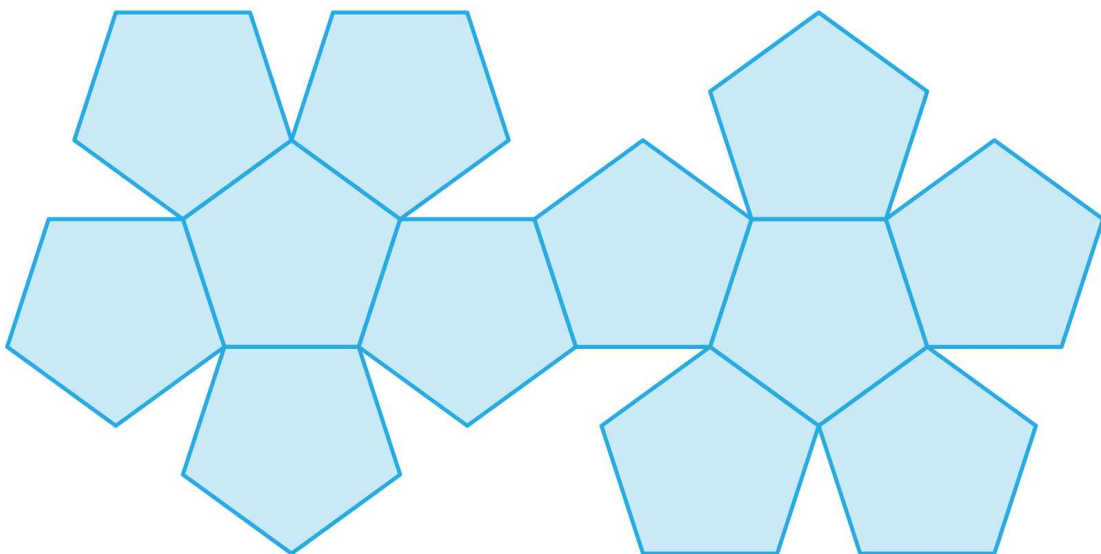
Dwunastościan foremny

Dwunastościan foremny ma dwanaście ścian będących pięciokątami foremnymi.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DfKmqFDm0>

Siatka dwunastościanu foremnego

Wzory:

- Wzór na pole powierzchni całkowitej

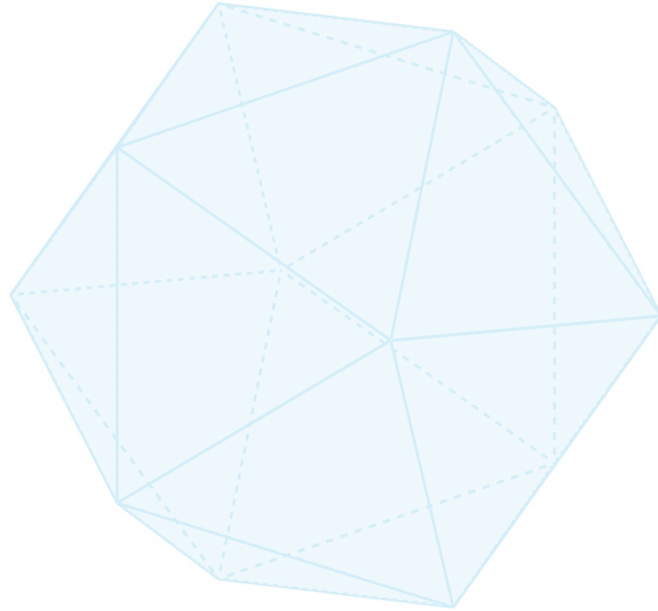
$$P_c = 3a^2 \sqrt{25 + 10\sqrt{5}}$$

- Wzór na objętość

$$V = \frac{a^3}{4} (15 + 7\sqrt{5})$$

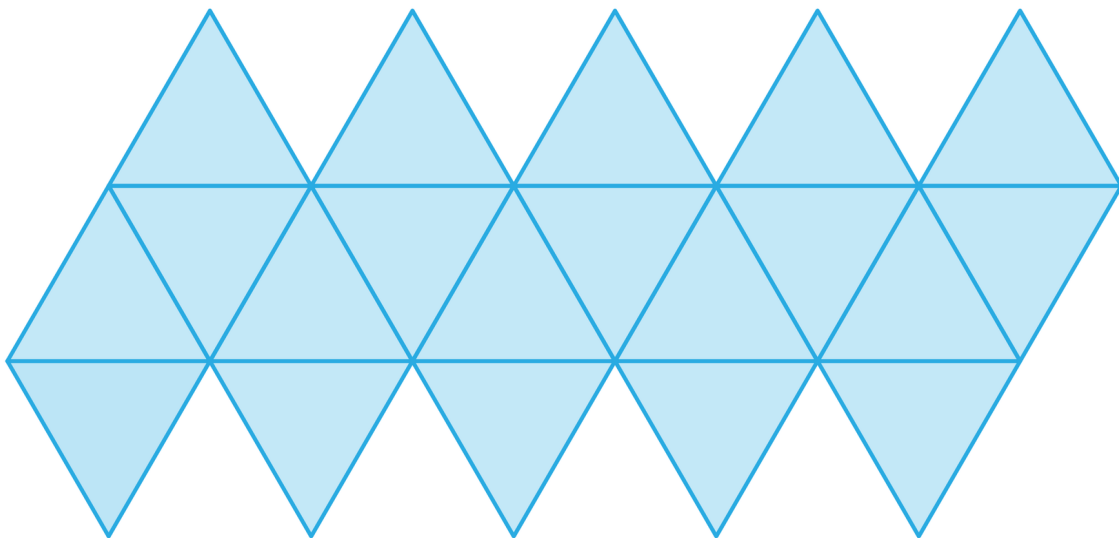
Dwudziestościan foremny

Dwudziestościan foremny ma dwadzieścia ścian będących trójkątami równobocznymi.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DfKmqFDm0>

Siatka dwudziestościanu foremnego

Wzory:

- Wzór na pole powierzchni całkowitej

$$P_C = 5a^2\sqrt{3}$$

- Wzór na objętość

$$V = \frac{5}{12}a^3(3 + \sqrt{5})$$

Przykład 1

Uzupełnijmy w tabeli dane dotyczące wielościanów foremnych. Sprawdźmy, czy dla każdego z tych wielościanów spełniony jest wzór Eulera: $s - k + w = 2$, gdzie s oznacza liczbę ścian, k - liczbę krawędzi, w - liczbę wierzchołków.

Wielościan foremny	Liczba ścian	Liczba krawędzi	Liczba wierzchołków
Czworościan			
Sześcian			
Ośmiościan			
Dwunastościan			
Dwudziestościan			

[Zobacz rozwiązanie](#)

Sprawdźmy wzór Eulera dla każdej bryły z osobna.

Czworościan: $4 - 6 + 4 = 2$.

Sześcian: $6 - 12 + 8 = 2$.

Ośmiościan: $8 - 12 + 6 = 2$.

Dwunastościan: $12 - 30 + 20 = 2$.

Dwudziestokąt: $20 - 30 + 12 = 2$.

Zatem wzór Eulera zachodzi dla każdej bryły platońskiej.

Przykład 2

Pole powierzchni dwunastościanu foremnego jest równe $15 + 6\sqrt{5}$. Obliczmy sumę długości wszystkich krawędzi tego wielościanu.

Rozwiązanie

$$3a^2\sqrt{25 + 10\sqrt{5}} = 15 + 6\sqrt{5}$$

$$a^2\sqrt{25 + 10\sqrt{5}} = 5 + 2\sqrt{5}$$

$$a^2 = \frac{5+2\sqrt{5}}{\sqrt{25+10\sqrt{5}}}$$

$$a^2 = \frac{5+2\sqrt{5}}{\sqrt{25+10\sqrt{5}}} \cdot \frac{\sqrt{25+10\sqrt{5}}}{\sqrt{25+10\sqrt{5}}}$$

$$a^2 = \frac{(5+2\sqrt{5})\sqrt{5(5+2\sqrt{5})}}{25+10\sqrt{5}} = \frac{(5+2\sqrt{5})\sqrt{5(5+2\sqrt{5})}}{5(5+2\sqrt{5})}$$

$$a^2 = \frac{\sqrt{5(5+2\sqrt{5})}}{5} = \sqrt{\frac{5+2\sqrt{5}}{5}}$$

$$a = \sqrt[4]{\frac{5+2\sqrt{5}}{5}}$$

Suma długości krawędzi wynosi więc:

$$30 \cdot \sqrt[4]{\frac{5+2\sqrt{5}}{5}}.$$

Przykład 3

Stosunek długości krawędzi dwudziestościanu foremnego do długości krawędzi dwunastościanu foremnego jest równy $2\sqrt[3]{3}$. Obliczmy, który z wielościanów ma większą objętość?

Rozwiązanie

Niech x – długość krawędzi dwudziestościanu foremnego, y – długość krawędzi dwunastościanu foremnego.

Wówczas $\frac{x}{y} = 2\sqrt[3]{3}$, czyli $x = 2y\sqrt[3]{3}$.

Zatem objętość dwudziestościanu foremnego wynosi:

$$\frac{5}{12} \left(2y\sqrt[3]{3}\right)^3 \left(3 + \sqrt{5}\right) = \frac{5}{12} \cdot 24y^3 \left(3 + \sqrt{5}\right) = 10y^3 \left(3 + \sqrt{5}\right).$$

Dwunastościan foremny ma objętość równą:

$$\frac{y^3}{4} \left(15 + 7\sqrt{5}\right).$$

Porównajmy te dwie objętości:

$$10y^3 \left(3 + \sqrt{5}\right) = y^3 \left(30 + 10\sqrt{5}\right)$$

$$\frac{y^3}{4} \left(15 + 7\sqrt{5}\right) = y^3 \left(\frac{15}{4} + \frac{7\sqrt{5}}{4}\right)$$

$$30 + 10\sqrt{5} > \frac{15}{4} + \frac{7\sqrt{5}}{4}.$$

Objętość dwudziestościanu foremnego jest większa od objętości dwunastościanu foremnego.

Przykład 4

Przekątna sześcianu jest o $\sqrt{6}$ dłuższa od przekątnej ściany tego sześcianu. Obliczmy długość krawędzi i objętość sześcianu.

Rozwiązanie

Oznaczmy a jako długość krawędzi sześcianu. Wówczas przekątna ściany ma długość $a\sqrt{2}$, a przekątna sześcianu - $a\sqrt{3}$. Powstaje więc równanie:

$$a\sqrt{3} = a\sqrt{2} + \sqrt{6}$$

$$a\sqrt{3} - a\sqrt{2} = \sqrt{6}$$

$$a(\sqrt{3} - \sqrt{2}) = \sqrt{6}$$

$$a = \frac{\sqrt{6}}{\sqrt{3} - \sqrt{2}}.$$

Usuńmy niewymierność z mianownika:

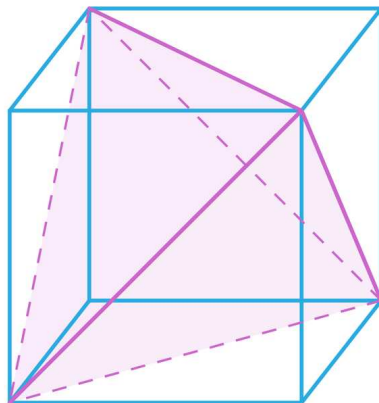
$$a = \frac{\sqrt{6}}{\sqrt{3} - \sqrt{2}} \cdot \frac{\sqrt{3} + \sqrt{2}}{\sqrt{3} + \sqrt{2}} = \frac{\sqrt{18} + \sqrt{12}}{3 - 2} = 3\sqrt{2} + 2\sqrt{3}.$$

Obliczmy objętość naszego sześcianu:

$$V = (3\sqrt{2} + 2\sqrt{3})^3 = 162\sqrt{2} + 132\sqrt{3}.$$

Przykład 5

Obliczmy stosunek objętości przedstawionego na rysunku czworościanu foremego do opisanego na nim sześcianu.

Rozwiązanie

Oznaczmy jako a długość krawędzi sześcianu. Wówczas długość krawędzi czworościanu ma długość $a\sqrt{2}$ (przekątna ściany sześcianu).

Objętość czworościanu wynosi więc:

$$V = \frac{(a\sqrt{2})^3 \sqrt{2}}{12} = \frac{a^3}{3}.$$

Objętość sześcianu wynosi a^3 . Zatem stosunek objętości czworościanu foremnego do opisanego na nim sześcianu wynosi $\frac{1}{3}$.

Słownik

wielościan

bryła geometryczna ograniczona przez tak zwaną powierzchnię wielościenną, czyli powierzchnię utworzoną z wielokątów o rozłącznych wnętrzach i każdym boku wspólnym dla dwóch wielokątów. Każdy wielościan utworzony jest ze ścian – wielokątów, które razem tworzą powierzchnię wielościanu

figury przystające

wszystkie figury, które mają taką samą liczbą boków o takiej samej długości oraz kąty między tymi bokami mające takie same wartości; figury przystające mają więc takie samo pole powierzchni i idealnie się na siebie nakładają

Infografika

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższą infografiką, która przedstawia wzory na promienie kul wpisanych i opisanych na wielościanach foremnych. Następnie wykonaj poniższe ćwiczenia.

Polecenie 2

Oblicz długość promienia kuli opisanej na dwudziestościanie foremnym, którego suma krawędzi wynosi 360. Oblicz pole powierzchni tej kuli.

Polecenie 3

Oblicz, ile razy pole powierzchni kuli opisanej na dwunastościanie foremnym o krawędzi długości 8 jest większe od pola kuli wpisanej w tę bryłę.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Pole powierzchni czworościanu foremnego jest cztery razy większe od pola powierzchni ośmiościanu foremnego. Oblicz stosunek objętości tych wielościanów.

Ćwiczenie 8

Dwa czworościany foremne tej samej wielkości połączone podstawami i w ten sposób otrzymano wielościan o sześciu ścianach. Oblicz objętość bryły, jeśli pole jednego czworościanu wynosi $S\sqrt{6}$.

Dla nauczyciela

Autor: Grażyna Kielczykowska

Przedmiot: Matematyka

Temat: Bryły platońskie

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

X. Stereometria. Uczeń:

6) oblicza objętości i pola powierzchni graniastosłupów, ostrosłupów, walca, stożka i kuli, również z wykorzystaniem trygonometrii i poznanych twierdzeń.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje własności brył platońskich,
- definiuje ich cechy i charakterystykę,
- rozwiązuje zadania dotyczące brył platońskich.

Strategie i metody nauczania:

- konstruktywizm,
- dyskusja,
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z dostępem do Internetu w takiej liczbie, żeby każda grupa uczniów miała do dyspozycji komputer, najlepiej w pracowni komputerowej. Lekcję tę można przeprowadzić, mając do dyspozycji jeden komputer z rzutnikiem multimedialnym.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel pokazuje uczniom modele brył platońskich.
2. Nauczyciel prosi o scharakteryzowanie tych brył, podanie cech wspólnych.
3. Nauczyciel prosi o zastanowienie się, jak policzyć pola tych brył.
4. Nauczyciel podaje temat i cele zajęć, uczniowie ustalają kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi uczniów, aby z przygotowanych wcześniej siatek stworzyli bryły platońskie i zastanowili się, jak będą wyglądały kule wpisane i opisane na tych bryłach.
2. Nauczyciel prosi, aby uczniowie otworzyli medium, w którym przedstawione są wzory na promienie tych kul. Prosi uczniów o rozwiązanie zadań pod medium. Uczniowie pracują w parach. Następnie wspólnie z nauczycielem omawiają wynik.
3. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne nr 3-8 z sekcji „Sprawdź się”. Następnie napotkane problemy omawiane są na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi wybranych uczniów o przedstawienie najważniejszych elementów, jakie były omawiane w trakcie lekcji.

Praca domowa:

Nauczyciel poleca uczniom wykonać ćwiczenia interaktywne nr 1-2 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

[Bryły platońskie](#)

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Infografika może posłużyć jako materiał powtórzeniowy przed sprawdzianem.